

การพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชนบ้านห้วย ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

Development of Municipal Solid Waste Management in Ban Wai, Na Si Nuan Sub-district, Kantharawichai District, Maha Sarakham Province

วิทกานต์ สารแสน^{1*} สมัทธนา กลางคาร² และจิราพร วรวงศ์³

Wittakan Sarasaen^{1*}, Sumattana Glangkarn², and Jiraporn Worawong³

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชนบ้านห้วย ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ศึกษาในประชากรที่เป็นผู้นำชุมชน อาสาสมัคร สาธารณสุข ตัวแทนครัวเรือน จำนวน 78 คน เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น และข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และการวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับข้อมูล เชิงคุณภาพโดยการเรียงเรียง วิเคราะห์และสรุปเนื้อหาผลการศึกษา มีขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติ 3) การสังเกต 4) การสะท้อนกลับ ผลการศึกษาพบว่า 1) ตัวแทนครัวเรือน มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 51.30 มีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย อยู่ในระดับมากและปานกลาง ร้อยละ 46.20 เท่ากัน 2) กระบวนการดำเนินงานส่งผลให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจ สถานการณ์และสภาพปัญหามูลฝอยชุมชนร่วมกันกำหนดแผนงานโครงการ เพื่อพัฒนาการจัดการมูลฝอยชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม 3) จากกระบวนการดังกล่าวทำให้ได้รูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน คือ รูปแบบ การจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายชุมชน ประกอบด้วย ภาคประชาชน ภาคองค์กร ส่วนท้องถิ่น และภาคหน่วยบริการด้านสุขภาพ โดยภาคีเครือข่ายต้องทำงานร่วมกันและพร้อมขับเคลื่อน นโยบายของชุมชน 4) ปัจจัยแห่งความสำเร็จคือ ภาคีเครือข่ายสามารถสนับสนุนกิจกรรมหรือโครงการในชุมชน ได้ตามศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของตนเอง ดังนั้นควรมีการศึกษากลวิธีเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการ มูลฝอยในครัวเรือนของประชาชนและให้ชุมชนมีการจัดการมูลฝอยอย่างถูกต้อง ตลอดจนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์ในชุมชนต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ การจัดการมูลฝอย มูลฝอยชุมชน

¹ สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี อุดรธานี

*Corresponding author; email: luffy_xx1@hotmail.com

Abstract

The purpose of this action research was to develop a municipal solid waste management in Ban Wai, Na Si Nuan sub-district, Kantharawichai district, Maha Sarakham province. Participants were 78 people who are community leaders, village health volunteer and household demographics. Data were collected for both quantitative and qualitative data, using questionnaire and semi-interview and data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation and content analysis. The research results consisted of 4 steps which included 1) planning, 2) action, 3) observation, and 4) reflection. The study showed that 1) household representatives took moderate level in action in solid waste management at 51.30 percent, and high and moderate level in participation at 46.20 percent. 2) The process has resulted in the community's understanding of the situation and problems of a municipal solid waste program by jointly and collectively designating the programs/projects to develop a municipal solid waste management. 3) The successful outcome of a municipal solid waste management is formed by the participation of local communities namely citizens, local government and the public health service unit. 4) In summary, the key success required cooperation and support from network partners with their potential and responsibility. Therefore, there should be education on other strategies for modifying people's waste disposal behavior in household to properly dispose of waste and continue the development of a municipal solid waste management for the community profits in the near future.

Keywords: Format development, Solid waste management, Municipal solid waste

บทนำ

ปัจจุบันในพื้นที่ที่มีการขยายตัวของชุมชนจะมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ปริมาณมูลฝอยก็เพิ่มขึ้นซึ่งเป็นผลจากการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจบริโภคนิยม ทำให้ชุมชนปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตจากเดิมที่เคยบริโภคอาหารที่ได้ตามธรรมชาติเริ่มที่จะถูกแปรรูปเปลี่ยนไปเป็นอาหารที่บรรจุกระป๋อง จากพฤติกรรมที่เคยปรุงอาหารเองก็เปลี่ยนไปหาซื้ออาหารสำเร็จรูปที่ต้องมีการบรรจุหีบห่อ ใส่ถุงพลาสติก และนำมาบริโภคอย่างสะดวกสบาย ทำให้เกิดปริมาณมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้น (สุรพล ดำรงกิตติกุล และคณะ, 2552)

ปัญหาของมูลฝอยชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยตรงทั้งในชุมชนเมืองและชนบท ทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักในการบริหารจัดการมูลฝอยชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานราชการ ราชการส่วนท้องถิ่น และชุมชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชน จากสถิติปริมาณมูลฝอยทั่วประเทศของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รายงานสถานการณ์มูลฝอยในปี 2559 พบว่า ประเทศไทยมีปริมาณมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้นประมาณ 27.04 ล้านตัน เฉลี่ย 74,073 ตันต่อวัน เพิ่มขึ้นจากปี 2558 ประมาณ 190,000 ตัน คิดเป็นร้อยละ 0.7 เป็นมูลฝอยที่เกิดขึ้นใน

กรุงเทพมหานคร ประมาณ 4.20 ล้านตัน และใน 76 จังหวัด 22.84 ล้านตัน ในปี 2559 คนไทยผลิตขยะเฉลี่ย 1.14 กิโลกรัม/คน/วัน มากกว่าปี 2558 ที่ผลิตขยะรวม 1.13 กิโลกรัม/คน/วัน โดยการจัดการในปัจจุบัน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ 7,777 แห่ง มี 4,545 แห่ง ที่ให้บริการเก็บขนนำไปกำจัด เป็นจำนวน 13.6 ล้านตัน (ร้อยละ 50 ของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) โดยถูกกำจัดในสถานที่กำจัดอย่างถูกต้องจำนวน 9.59 ล้านตัน หรือร้อยละ 36 และถูกกำจัดที่สถานที่กำจัดไม่ถูกต้อง (เผากลางแจ้ง เทกองทิ้งบ่อดินเก่า/พื้นที่รกร้าง) จำนวน 11.69 ล้านตัน หรือร้อยละ 43 ส่วนการคัดแยกเพื่อนำไปใช้ประโยชน์มีเพียง 5.76 ล้านตัน หรือร้อยละ 21 (กรมควบคุมมลพิษ, 2560)

จังหวัดมหาสารคาม มีปริมาณมูลฝอยสะสม 66,562.64 ตัน/ปี คิดเป็น 69.12 ตัน/คน (สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดมหาสารคาม, 2558) องค์การบริหารส่วนตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ดำเนินการจัดการมูลฝอยโดยจัดเตรียมถังรองรับมูลฝอยโดยใช้ระบบถังเดียว (One Can System) วางไว้บริเวณตามจุดแยกต่างๆ และทำการเก็บขนมูลฝอยโดยให้ประชาชนนำมูลฝอยมาทิ้งในภาชนะที่จัดเตรียมไว้ เมื่อรถบรรทุกทุกเก็บขนมูลฝอยมาถึงจะถ่ายเทใส่รถแล้วนำภาชนะไปตั้งไว้ที่เดิม (Curb service) นำมูลฝอยไปกำจัดที่สถานที่กำจัดมูลฝอยในพื้นที่ตำบลใกล้เคียง แต่เนื่องจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า ประชาชนนำมูลฝอยมาทิ้งในภาชนะโดยไม่ได้มีการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้งลงถังภาชนะ ส่งผลให้ประเภทมูลฝอยผสมกันซึ่งยากต่อการกำจัดส่งผลให้เกิดมูลฝอยสะสม ดังนั้นทีมผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจปริมาณมูลฝอยในชุมชน และเมื่อพิจารณาการเกิดมูลฝอยโดยทำการสุ่มเลือกชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านห้วย มีอัตราการเกิดมูลฝอยเฉลี่ย 0.83 กิโลกรัม/คน/วัน (องค์การบริหารส่วนตำบลนาสีนวน, 2558)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน บ้านห้วย ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนเพื่อลดปริมาณมูลฝอย การวิจัยครั้งนี้มีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อลดมูลฝอยชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้มาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหให้กับหน่วยงานและชุมชนในการจัดการมูลฝอย รวมทั้งการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน บ้านห้วย ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหามูลฝอยชุมชน บ้านห้วย ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

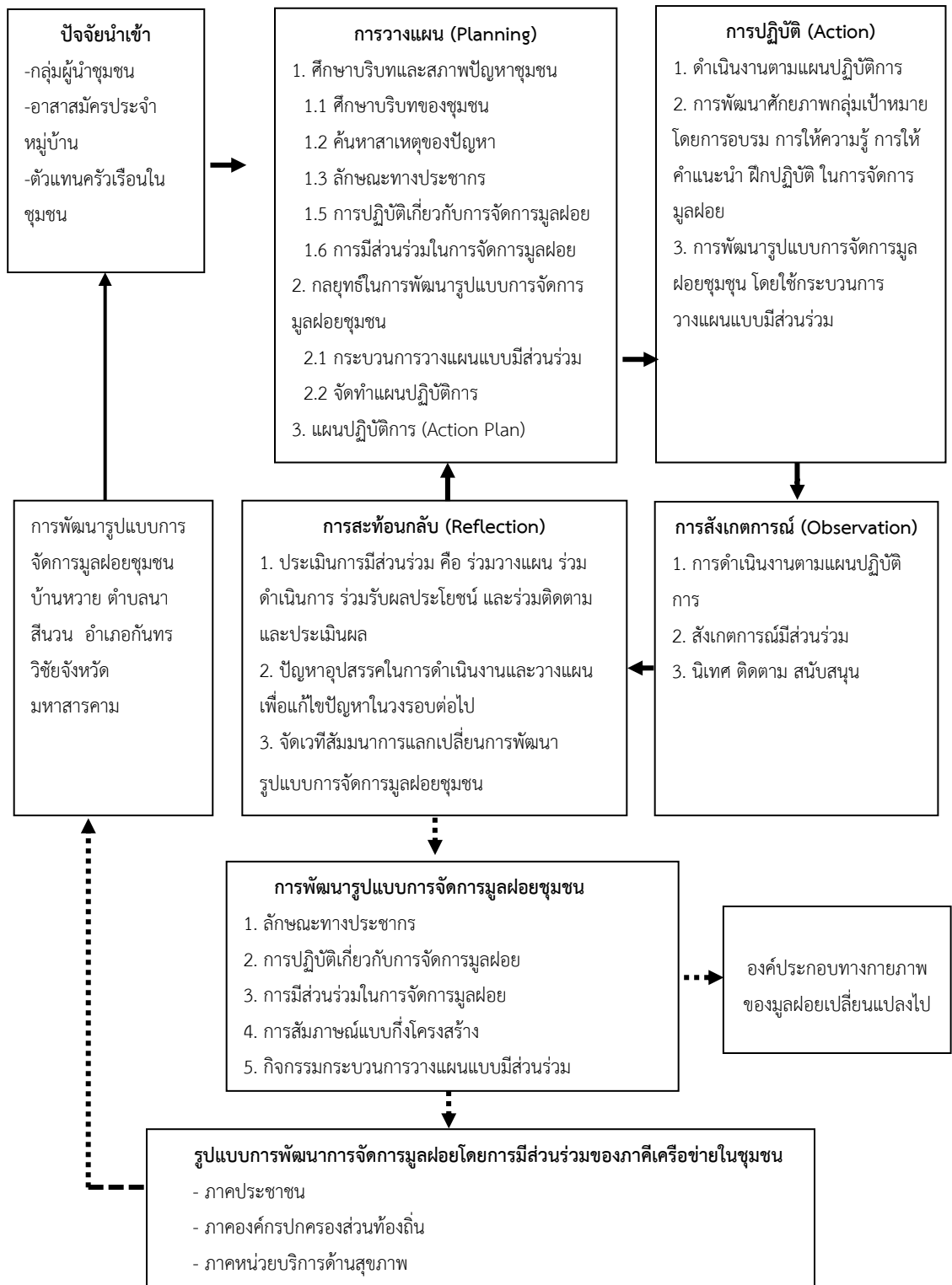
2. เพื่อพัฒนากระบวนการในการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน บ้านหวาย ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน บ้านหวาย ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
4. เพื่อระบุปัจจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน บ้านหวาย ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้เป็นการสร้างและศึกษาผลของรูปแบบการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชนของสมาชิกครัวเรือน ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่ายในชุมชน
2. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน บ้านหวาย ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
3. ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร และประชาชนที่เป็นตัวแทนครัวเรือน ครัวเรือนละ 1 คน มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน และครัวเรือนตั้งอยู่ในชุมชน จำนวน 78 คน
4. ขอบเขตด้านพื้นที่ บ้านหวายหมู่ที่ 4 ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
5. ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2558 ถึง ตุลาคม พ.ศ. 2559

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (1988) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) การสะท้อนกลับ (Reflection) ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยศึกษาในประชากร คือ ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร และประชาชนกลุ่มที่เป็นตัวแทนครัวเรือนมีอายุ ตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและครัวเรือนตั้งอยู่ในชุมชน โดยกำหนดเป็นตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน จำนวน 78 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 78 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วยข้อคำถามตามกรอบ วัตถุประสงค์ จำนวน 12 ข้อ
2. ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และตามกรอบแนวคิดของการวิจัย ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้ ลักษณะทางประชากร จำนวน 12 ข้อ การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย จำนวน 20 ข้อ และการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย จำนวน 20 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ตรวจสอบข้อคำถามและแก้ไขข้อความให้ถูกต้องตามโครงสร้างและเนื้อหา
2. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อคำถามโดยนำไปให้กรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องเชิงโครงสร้างและความตรงเชิงเนื้อหา
3. นำข้อคำถามไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) และปรับปรุงข้อคำถาม

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ส่วนที่ 1 การศึกษาบริบทและสภาพปัญหามูลฝอยชุมชน

1. ผู้วิจัยทำการคัดเลือกชุมชนโดยการจับสลาก และกำหนดกลุ่มเป้าหมาย
2. ผู้วิจัยได้ปรึกษาหารือ ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงานกับคณะกรรมการหมู่บ้านและกลุ่มเป้าหมายทราบ
3. รวบรวมรายชื่อกลุ่มเป้าหมาย ที่มีชื่อตามทะเบียนและอาศัยอยู่ในชุมชน
4. สร้างสัมพันธภาพกับกลุ่มผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน ตัวแทนครัวเรือน เพื่อสร้างความคุ้นเคย สร้างความร่วมมือและเครือข่ายในการดำเนินงานวิจัยที่จะมีขึ้นโดยการเข้าไปพูดคุยและปรึกษาหารืออย่างไม่เป็นทางการเป็นระยะ
5. ศึกษาค้นคว้าเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
6. ร่วมทำประชาคมในชุมชนเพื่อค้นหาปัญหาทางด้านสุขภาพ และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

ส่วนที่ 2 กระบวนการในการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติ 3) การสังเกต และ 4) การสะท้อนผล ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน

1. เตรียมทีมผู้เข้าร่วมวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้รับผิดชอบงานอนามัยสิ่งแวดล้อม และภาคีเครือข่ายในชุมชน โดยประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาบทบาทของผู้ร่วมวิจัยในการศึกษารุ่นนี้ และทำความเข้าใจเครื่องมือวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน และตรงกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัย

2. ทีมวิจัยศึกษาสภาพปัญหามูลฝอยชุมชน คัดแยกองค์ประกอบทางกายภาพของมูลฝอย แล้วบันทึกข้อมูลโดยใช้แบบฟอร์มบันทึกข้อมูลองค์ประกอบทางกายภาพของมูลฝอย นำมาวิเคราะห์เพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหา

3. ทีมวิจัยเก็บข้อมูลก่อนการดำเนินการวิจัย ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ข้อมูลลักษณะทางประชากร การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย และข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ สภาพปัญหามูลฝอยชุมชน พฤติกรรมของคนในชุมชน การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม แล้วทำการสรุปข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล

4. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม (AIC) เพื่อวิเคราะห์ปัญหา และร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหา โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดโครงการ แนวทางการดำเนินงานโครงการ และกำหนดผู้รับผิดชอบโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นลงมือปฏิบัติ

1. หลังจากการอบรมเชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดแนวทางปฏิบัติด้วยตนเองและได้จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการ ขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมโครงการ

2. แบ่งหน้าที่รับผิดชอบโดยแบ่งตามบทบาทหน้าที่และการทำงานเป็นภาคีเครือข่าย คือ ภาคประชาชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคหน่วยบริการด้านสุขภาพ จากนั้นดำเนินการตามแผนงานกิจกรรมโครงการ เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหามูลฝอยชุมชน

3. ค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงาน

ส่วนที่ 3 ผลการดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติงาน

1. จัดเวทีเรียนรู้ ทบทวน กระบวนการ กิจกรรมตามแผนปฏิบัติ สรุปผลการปฏิบัติงาน

2. ร่วมถอดบทเรียนการจัดกิจกรรมในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้มีแนวทางการจัดการมูลฝอย

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนกลับการปฏิบัติงาน

1. ประเมินผลการดำเนินงานโครงการที่ได้จากกระบวนการวางแผนอย่างมีส่วนร่วม โดยบันทึกกิจกรรม ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม ด้วยภาพถ่าย และการสังเกต ในขณะที่การวิจัยดำเนินการอยู่

2. สรุปผลการดำเนินงานและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อหารูปแบบในการแก้ไขปัญหามูลฝอยชุมชนที่ยั่งยืน

ส่วนที่ 4 ปัจจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน

สรุปและถอดบทเรียนเพื่อหาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยบันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึก และการบันทึกเทป

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม ได้แก่ ลักษณะทางประชากร การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย และแบบบันทึกข้อมูลมูลฝอย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มัธยฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบบันทึกกิจกรรม กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมมาเรียบเรียง ตีความวิเคราะห์และสรุปเนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การศึกษาบริบทและสภาพปัญหามูลฝอยชุมชน

ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม แบ่งการปกครอง 27 หมู่บ้าน จำนวนหลังคาเรือน 2,629 ครัวเรือน จำนวนประชากร 10,052 คน เป็นชาย 5,020 คน และหญิง 5,032 คน ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีหนองน้ำและลำคลอง ประชากรส่วนใหญ่นิยมบริโภคอาหารสำเร็จรูปที่ต้องมีการบรรจุหีบห่อ ใส่ถุงพลาสติก เนื่องจากนำมาบริโภคได้อย่างสะดวกสบายและภาวะเร่งรีบจากการรีบไปประกอบอาชีพ ส่งผลทำให้เกิดปริมาณมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้น ชุมชนมีอัตราการเกิดมูลฝอยเฉลี่ย 0.83 กิโลกรัม/คน/วัน เมื่อมีการทำประชาคมหมู่บ้านเพื่อหาปัญหาจึงได้ทราบว่าปัญหามูลฝอยชุมชนเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องรีบดำเนินการแก้ไข

ส่วนที่ 2 กระบวนการในการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน

การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติ 3) การสังเกต และ 4) การสะท้อนผล ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวางแผน

1. ผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมโดยการเตรียมทีมวิจัย โดยคัดเลือกจากภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพในระดับชุมชน จำนวน 5 คน ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและบทบาทของผู้ร่วมวิจัยในการศึกษาค้นคว้า

2. การเก็บข้อมูลก่อนการดำเนินงานวิจัย การเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาองค์ประกอบทางกายภาพมูลฝอยชุมชน จากนั้นสรุปประเด็นปัญหามูลฝอยชุมชน ร่วมกำหนดกรอบแนวทางและวิธีดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาสรุปผลดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทางประชากร ผลการศึกษาพบว่า

ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.70 มีอายุเฉลี่ยระหว่าง 36 – 60 ปี ร้อยละ 74.40 มีสถานภาพสมรส คู่ ร้อยละ 69.20 การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 74.40 ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 62.80 มีรายได้อยู่ในช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 ร้อยละ 61.50 อาศัยในชุมชน เป็นเวลา 46 – 59 ปี ร้อยละ 37.20 ตำแหน่งในชุมชนส่วนใหญ่เป็นตัวแทนครัวเรือน ร้อยละ 73.09 ได้รับข้อมูลข่าวสาร ร้อยละ 97.40 โดยพบว่าได้รับข่าวสารมากที่สุดจาก เสียงตามสาย/หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 53.80

ตอนที่ 2 การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย ผลการศึกษาพบว่า

ด้านการเก็บกักมูลฝอย พบว่า การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเก็บรวบรวมมูลฝอยไว้ในภาชนะรองรับมูลฝอยที่บ้าน ก่อนนำไปทิ้งลงถังภาชนะรองรับมูลฝอยที่ อบต. ได้จัดเตรียมไว้ ค่าเฉลี่ย 3.60

ด้านการเก็บขนมูลฝอย พบว่า การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำมูลฝอยไปเททิ้งในถังภาชนะรองรับมูลฝอยในตอนเช้า เพื่อให้รถเก็บขนมูลฝอยนำมูลฝอยไปกำจัด ค่าเฉลี่ย 3.62

ด้านการแปรสภาพมูลฝอยและการนำกลับมาใช้ใหม่ พบว่า การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำเศษกระดาษ เศษไม้ มาใช้ในการก่อไฟในเตาถ่าน และการเก็บรวบรวมถุงหิ้วที่ได้จากร้านค้า หรือห้างสรรพสินค้า ไว้ใช้ประโยชน์ครั้งต่อไป ค่าเฉลี่ย 3.22

ด้านการกำจัดมูลฝอย พบว่า การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกำจัดเศษผัก เศษอาหาร โดยการนำไปเป็นอาหารสัตว์ ค่าเฉลี่ย 2.94

ตอนที่ 3 ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย ผลการศึกษาพบว่า

มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 51.30 รองลงมาคือ มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับดี ร้อยละ 33.30

ตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย ผลการศึกษาพบว่า

ด้านการวางแผน พบว่า การมีส่วนร่วมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมรับฟังปัญหาสุขภาพหรือสิ่งแวดล้อมในชุมชน จากหน่วยงานหรือองค์กรในชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.27

ด้านการดำเนินการ พบว่า การมีส่วนร่วมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมทำกิจกรรมรณรงค์ทำความสะอาดชุมชน เมื่อมีการรณรงค์ขอความร่วมมือหรือในวันสำคัญต่าง ๆ ค่าเฉลี่ย 3.32

ด้านการรับผลประโยชน์ พบว่า การมีส่วนร่วมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในการสร้างความสามัคคีในการร่วมกันรณรงค์ทำความสะอาดชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.51

ด้านการตรวจสอบและประเมินผล พบว่า การมีส่วนร่วมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.14

ตอนที่ 5 ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย ผลการศึกษาพบว่า

มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากและปานกลาง ร้อยละ 46.20 รองลงมาคือ มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 7.60

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้นำชุมชน อาสาสมัคร (อสม.) และตัวแทนครัวเรือนในชุมชน จำนวน 78 ครัวเรือน สรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัญหามูลฝอยชุมชน ชุมชนยังไม่ค่อยสะอาดเรียบร้อย การทิ้งมูลฝอยโดยไม่มีการคัดแยกมูลฝอยลงภาชนะรองรับมูลฝอยที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดเตรียมไว้ให้ เกิดการผสมกันระหว่างประเภทของมูลฝอย ส่งผลกระทบต่อด้านสุขภาพ เช่น มูลฝอยส่งกลิ่นเหม็น เป็นแหล่งสะสมของแมลงสัตว์นำโรค

2. พฤติกรรมของคนในชุมชน คนบางกลุ่มไม่ทิ้งมูลฝอยลงในภาชนะรองรับมูลฝอย การทิ้งมูลฝอยแห้งและมูลฝอยสดรวมกันโดยไม่คัดแยกมูลฝอย

3. การพัฒนาโดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ควรพัฒนาคนในชุมชนเนื่องจากมูลฝอยชุมชนส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมการบริโภคของคนในชุมชน จึงต้องพัฒนาการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน การร่วมประชุม ประชาคม เพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินการ การมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมด้านการติดตามประเมินผล

การศึกษาปัญหา วิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เชิญชวนให้กลุ่มเป้าหมายมาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ โดยผู้วิจัยได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ใช้กระบวนการ (A-I-C) ดังนี้

1. ขั้นการสร้างความรู้ (Appreciation : A)

A-1 ร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ของปัญหาการจัดการมูลฝอยในปัจจุบัน เห็นว่าชุมชนมีบริเวณที่สะอาดและไม่สะอาดบางแห่งมีน้ำเสียหรือน้ำทิ้งจากครัวเรือนบริเวณข้างทาง การทิ้งมูลฝอยโดยไม่มีการคัดแยก

A-2 สร้างวิสัยทัศน์ การกำหนดอนาคตของรูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน มีความต้องการให้ชุมชนที่อาศัยอยู่มีความสะอาด เป็นระเบียบ โดยให้มีการคัดแยกมูลฝอยก่อนนำมาทิ้งลงในภาชนะรองรับ

2. ขั้นการสร้างแนวทางพัฒนา (Influence : I)

I-1 คิดหาทวิวิธี กิจกรรม/โครงการในการพัฒนา โครงการที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (A-I-C) ดังนี้ 1) โครงการรณรงค์ทำความสะอาดชุมชนในวันสำคัญ 2) โครงการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง 3) โครงการถนนชุมชนสะอาด 4) โครงการมูลฝอยไร้ไซเคิล 5) โครงการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยชุมชน

I-2 จัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม/โครงการ กิจกรรมที่ทำเองได้ 1) โครงการรณรงค์ทำความสะอาดชุมชนในวันสำคัญ 2) โครงการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง 3) โครงการถนนชุมชนสะอาด และกิจกรรมที่ร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กร 1) โครงการมูลฝอยไร้ไซเคิล 2) โครงการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยชุมชน

3. ขั้นการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C)

C-1 แบ่งกลุ่มรับผิดชอบ โดยการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบหรือตัวแทนประสานงานโครงการ โดยแบ่งตามบทบาทหน้าที่และการทำงานเป็นภาคีเครือข่าย

C-2 จัดทำแผน/กิจกรรม/โครงการ การตกลงรายละเอียดในการดำเนินงาน ร่วมหาข้อสรุป

ขั้นที่ 2 ขั้นลงมือปฏิบัติ

ชุมชนเป็นผู้กำหนดแนวทางปฏิบัติด้วยตนเองและได้จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการพัฒนาชุมชน ดังนี้

ตาราง 1 แผนปฏิบัติการโครงการพัฒนาชุมชนบ้านห้วย ตำบลนาสินวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

โครงการ/วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ระยะ เวลา	วิธีประเมิน	ผู้รับ ผิดชอบ
1. โครงการรณรงค์ทำความสะอาด ชุมชนในวันสำคัญ - เพื่อความสะอาดของชุมชน - เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน	- รณรงค์ทำความสะอาดร่วมกัน ในวันสำคัญต่างๆ การเรียก ประชุมรณรงค์ หรือขอความ ร่วมมือทำกิจกรรม	ปี 2559	-การสังเกต -บันทึกภาพ	-ผู้ใหญ่บ้าน -กรรมการหมู่บ้าน
2. โครงการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง - เพื่อลดการผสมของประเภทมูล ฝอย - ครั้วเรือนคัดแยกมูลฝอยแต่ละ ประเภทได้อย่างถูกต้องก่อนนำมาทิ้ง	- คัดแยกมูลฝอยครัวเรือน ก่อน นำมาทิ้งลงภาชนะรองรับมูลฝอย ที่ อบต.จัดเตรียมไว้ให้	ปี 2559	-การสังเกต -แบบฟอร์ม บันทึกข้อมูล	-ทีมผู้วิจัย -ผู้ใหญ่บ้าน
3. โครงการถนนชุมชนสะอาด - เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกการดูแล รักษาความสะอาดชุมชน	- ครั้วเรือนแต่ละครัวเรือน รับผิดชอบในการทำความสะดวก ถนน และรอบบริเวณหน้าบ้าน ตนเอง	ปี 2559	-การสังเกต -บันทึกภาพ	-ผู้ใหญ่บ้าน -กรรมการหมู่บ้าน
4. โครงการมูลฝอยรีไซเคิล - เพื่อสร้างรายได้จากมูลฝอยรี ไซเคิล และลดการใช้พลาสติก โฟม	- ประชาสัมพันธ์ ให้ครัวเรือน รวบรวมมูลฝอยรีไซเคิลมา จำหน่ายเพื่อสร้างรายได้เสริม และลดการใช้พลาสติก โฟม	ปี 2559	-การสังเกต -บันทึกภาพ -สัมภาษณ์	-อบต.
5. โครงการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ มูลฝอยชุมชน - เพื่อให้ความรู้กับประชาชน เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยชุมชน	- การจัดอบรมให้ความรู้กับ ประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับมูล ฝอย และการจัดการมูลฝอย ชุมชน	ปี 2559	- แบบทดสอบ -แบบสอบถาม	-รพ.สต.บ้าน หนองอุ่ม

รณรงค์ทำความสะอาด

ถนนชุมชนสะอาด

คัดแยกมูลฝอยและมูลฝอยรีไซเคิล

อบรมให้ความรู้

ภาพ 2 ปฏิบัติตามแผนงานโครงการ

ภาคีเครือข่ายได้ร่วมดำเนินการตามแผนงานกิจกรรมโครงการ 5 โครงการ เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหา มูลฝอยชุมชน การดำเนินการสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการด้วยดีโดยสามารถนำแผนงานโครงการ มาประยุกต์ใช้กับการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ หรืองานบุญประเพณีในชุมชนได้เป็นอย่างดี ปัญหาอุปสรรค ที่พบคือ บางครัวเรือนไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพียงกันได้เนื่องจากติดภาระเกี่ยวกับการประกอบ อาชีพซึ่งต้องออกไปประกอบอาชีพต่างถิ่นที่อยู่อาศัย ดังนั้นการร่วมทำกิจกรรมจึงกระทำโดยความสมัครใจ บาง ครัวเรือนได้สนับสนุนงบประมาณเป็นเงินสมทบตามความต้องการของตนเอง เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำดื่ม เป็นต้น เพื่อเป็นแรงจูงใจในการทำงานร่วมกับชุมชน

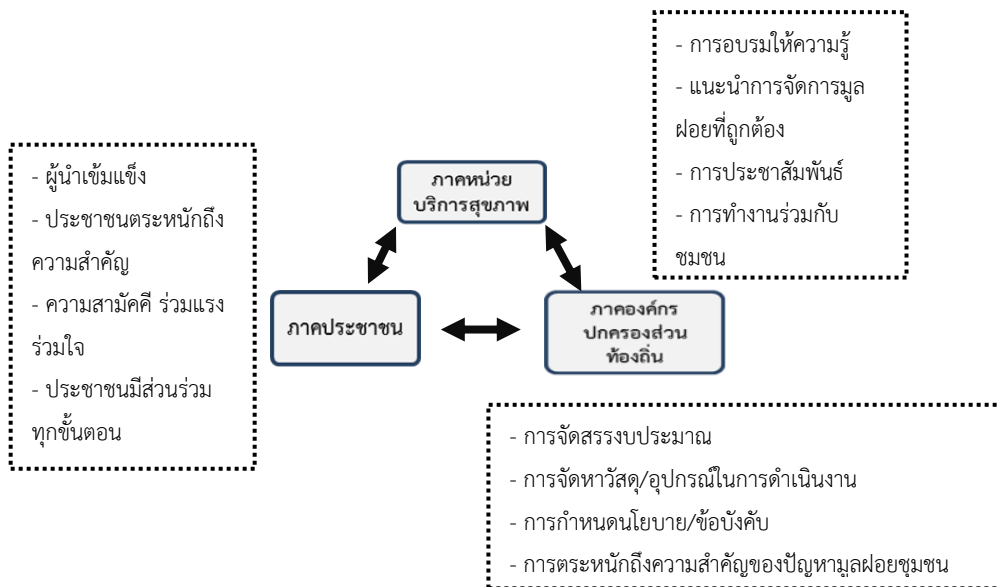
ส่วนที่ 3 ผลการดำเนินงานการพัฒนาแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน

ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติงาน

การเรียนรู้ ทบทวน กระบวนการ กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการ ประสานงานคณะกรรมการหมู่บ้าน ร่วมประชุมผลการปฏิบัติงาน หารูปแบบวิธีถอดบทเรียนการจัดกิจกรรมในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้มีแนวทางการ จัดการมูลฝอย หลังจากดำเนินการกิจกรรมโครงการ

ขั้นที่ 4 การสะท้อนกลับการปฏิบัติงาน

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในชุมชน คือ ภาคประชาชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคหน่วยบริการด้านสุขภาพ ในการให้ความร่วมมือการจัดกระบวนการ การดำเนินกิจกรรมโครงการต่างๆ ของชุมชนและให้การสนับสนุนด้านปัจจัยพื้นฐาน (4M) ได้แก่ บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการจัดการ (Method) ทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จด้วยดี ดังภาพ 3

ภาพ 3 รูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน

2. ผลการพัฒนาารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน ด้วยการนำกระบวนการสร้างรูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชนมาใช้ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาส่งผลให้ประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยได้อย่างถูกต้อง สามารถคัดแยกมูลฝอยได้ถูกต้องก่อนนำไปทิ้ง มูลฝอยภายในชุมชนลดลง มีการทิ้งมูลฝอยลงภาชนะที่จัดเตรียมไว้ให้ การนำมูลฝอยมารีไซเคิลมากขึ้น เช่น การนำถุงพลาสติกที่ได้ตามห้างสรรพสินค้ามาใช้ซ้ำ การนำขวดกาแฟ ขวดโอวัลติน มาบรรจุเครื่องปรุงรสภายในห้องครัว การทำดอกไม้จากห่อขนม เป็นต้น และส่งเสริมการทำงานเป็นทีมให้กับภาคีเครือข่ายในชุมชนให้เกิดความรักสามัคคี

ส่วนที่ 4 ปัจจัยการพัฒนาารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน บ้านห้วย ตำบลนาสินวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

จากการสรุปและถอดบทเรียนพบปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน พบว่า ภาคีเครือข่ายสามารถสนับสนุนกิจกรรมโครงการในชุมชนได้ตามศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของตนเอง

ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน พบว่า ตัวแทนครัวเรือนบางส่วนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกครั้ง เนื่องจากช่วงเวลาการจัดกิจกรรมบางครั้งไม่เอื้อต่อวิถีการดำเนินชีวิตหรือการประกอบอาชีพของแต่ละครัวเรือน เจ้าหน้าที่บางส่วนขาดความเข้าใจและประสบการณ์ในการจัดการมูลฝอย

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิจัย การพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน บ้านห้วย ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ศึกษาบริบทและสภาพปัญหามูลฝอยชุมชน ผลการศึกษาพบว่า จากลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีหนองน้ำและลำคลอง ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก การปลูกข้าว การค้าขาย ทำให้การดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเพิ่มปริมาณของมูลฝอย สอดคล้องกับการศึกษาของ กรรณิการ์ ชูจันทร์ (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาระบบการจัดการขยะมูลฝอย เทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอย ผลการศึกษาพบว่า ด้านการเกิดมูลฝอย ปัญหาที่พบคือ มูลฝอยมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทำให้ภาชนะรองรับมีจำนวนไม่เพียงพอ ด้านการจัดการมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ปัญหาที่พบคือ ประชาชนไม่มีการคัดแยกประเภทมูลฝอยก่อนทิ้ง

2. กระบวนการในการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน ผลการศึกษาพบว่า จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง และปานกลางเท่ากัน นำเข้าสู่การประชุมเชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาปัญหา วิเคราะห์ และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ใช้กระบวนการกลุ่มในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แผนปฏิบัติการกิจกรรมโครงการ 5 โครงการ ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากกระบวนการที่ทุกภาคีเกิดความเข้าใจถึงบทบาทของตนเอง คือ ภาคประชาชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคหน่วยบริการด้านสุขภาพ ได้มีส่วนร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมตรวจสอบประเมินผล ทำให้เกิดการดำเนินงานโครงการต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1980) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมโดยประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจในโครงการพัฒนาและร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาของ

3. การดำเนินงานการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ประชุมกลุ่มเป้าหมายการดำเนินงาน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ร่วมสรุปและประเมินผลการดำเนินงาน กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการ การถอดบทเรียนการจัดกิจกรรมในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้มีแนวทางการจัดการมูลฝอยจากผลการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน ด้วยกระบวนการสร้างรูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน และการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ได้รูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน คือ การพัฒนาการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่สำคัญในชุมชนคือ ภาคประชาชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคหน่วยบริการด้านสุขภาพ โดยภาคีเครือข่ายต้องมีส่วนร่วมการทำงานและพร้อมขับเคลื่อนนโยบายของ

ชุมชน ทำให้เกิดโครงการที่ต่อเนื่องจากการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยชุมชนโดยชุมชนสามารถจัดการมูลฝอยที่เกิดจากครัวเรือนได้เอง คือ โครงการหมู่บ้านปลอดถังขยะ สอดคล้องกับการศึกษาของ ชไมกาญจน์ อภิบุญอำไพ (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลคลองไผ่ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า หลังการใช้กระบวนการเอไอซี ทำให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วม ในการค้นหาปัญหาเพื่อการวางแผนการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการมูลฝอยในชุมชนนำไปสู่การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และเกิดความพึงพอใจต่อระบบการจัดการที่ทุกคนมีส่วนร่วมตามวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง

4. ปัจจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ภาคีเครือข่ายสามารถสนับสนุนกิจกรรมหรือโครงการในชุมชนได้ตามศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของตนเอง คือ ภาคประชาชน ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความรับผิดชอบหน้าที่และบทบาทของตน ประชาชนเห็นความสำคัญและตระหนักถึงปัญหาของมูลฝอย มีความสามัคคี มีส่วนร่วมกับกิจกรรมในชุมชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตระหนักถึงปัญหามูลฝอยเป็นปัญหาที่สำคัญ ส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ ในชุมชน จัดสรรวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน ภาคหน่วยบริการด้านสุขภาพ ส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหามูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ อบรมให้ความรู้กับผู้นำและประชาชนเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยที่ถูกต้อง ประชาสัมพันธ์ปัญหามูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนอย่างต่อเนื่อง

สรุป ปัญหามูลฝอยเป็นปัญหาร่วมกันของทุกคนที่ต้องร่วมกันดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน การแก้ปัญหาต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคีเครือข่ายในชุมชน ประชาชนรวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนั้น จึงใช้กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติการ สังเกต และการสะท้อนผล โดยใช้กลวิธีการนำกระบวนการสร้างรูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชนในการวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การแก้ไขปัญหา การหาแนวทางในการจัดกิจกรรมโครงการ เพื่อค้นหารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน มาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการมูลฝอยชุมชนตามความต้องการและศักยภาพของชุมชน สามารถนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน พร้อมทั้งสร้างศักยภาพของชุมชนและส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา ร่วมวางแผนแก้ไขปัญหา ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมตรวจสอบและประเมินผล ทำให้เกิดการแก้ปัญหามูลฝอยชุมชนได้อย่างยั่งยืน
2. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการและสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
3. ชุมชนควรได้รับการพัฒนาและส่งเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย มีการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือการจัดตั้งกลุ่มในชุมชน
4. สามารถนำรูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชนที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปใช้ในการดำเนินงานชุมชนในเขตชนบท จะสามารถพัฒนาการจัดการมูลฝอยชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่มีส่วนได้ส่วนเสียและความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
2. ควรมีการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน ในพื้นที่ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยเพื่อขยายผลในพื้นที่อื่นๆ
3. ควรมีการศึกษากฎวิธีอื่นเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารีตมูลฝอยของประชาชนให้มีการจัดการมูลฝอยอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามบริบทของพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2560). *สรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2559*. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ.
- กรรณิการ์ ชูจันทร์. (2554). *การศึกษาระบบการจัดการขยะมูลฝอย เทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ชไมกาญจน์ อภิญาอาไฟ. (2552). *การมีส่วนร่วมของภาคีประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชนกรณีศึกษาเทศบาลตำบลคลองไผ่ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี*. (วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดมหาสารคาม. (2558). *แผนบริหารจัดการขยะมูลฝอย จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2558-2562*. มหาสารคาม: สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดมหาสารคาม.
- สุรพล ดำรงกิตติกุล, นพวรรณ บุญธรรม, และสมหมาย สารมารถ. (2552). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะเพื่อให้เกิดประโยชน์กับทุกภาคส่วนของชุมชน ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- องค์การบริหารส่วนตำบลนาสีนวน. (2558). *แผนพัฒนาสามปี พ.ศ. 2558-2560*. มหาสารคาม: องค์การบริหารส่วนตำบลนาสีนวน.

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). *Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity*. New York: World Developments.

Kemmis, S., & Mc Taggart, R. (1988). *The action research reader* (3rd ed.). Geelong, Victoria: Deakin University Press.